

УДК 351.83

О. В. СОЛОВЬОВА

МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ РЕКРЕАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

Розглянуто рекреацію у багатьох країнах світу як пріоритетний напрям розвитку національної економіки та культури, що обумовлено динамічністю, високою прибутковістю та великим позитивним соціально-економічним і культурним впливом туризму та рекреації на розвиток країн. Визначено рекреаційну галузь як специфічний і досить складний об'єкт державного управління.

Recreation is a major field of development of the national economy and culture in many countries all over the world. It is so due to the dynamics, high profit and great positive socio-economic and cultural influence of tourism and recreation on the development of countries. The recreational sphere is a specific and rather complicated object of state government.

Становлення рекреаційної галузі як однієї з провідних галузей вітчизняної економіки все ще стримується цілим колом питань, вирішення яких вимагає державного регулювання та підтримки виконавчих органів влади.

Досвід різних країн показує, що успіх розвитку туризму напряму залежить від того, як на державному рівні сприймається ця галузь, наскільки вона користується державною підтримкою.

Мета статті – дослідити і проаналізувати наявні механізми реалізації державної рекреаційної політики.

Для сучасного етапу суспільного розвитку характерне зростання ролі рекреації в процесі відновлення сил людини. Термін “рекреація” є збірним поняттям таких значень: *recreation* (лат.) – відновлення; *recreation* (франц.) – розвага, відпочинок, зміна дій, яка виключає трудову діяльність і характеризує простір, пов’язаний з цими діями; [7] *rekreasja* (польськ) – відпочинок. Термін “рекреація” використовується з 1960-х рр. у літературі з фізіологічних, медичних, соціально-економічних, архітектурно-будівельних та інших проблем організації відпочинку населення. У випадках, коли відпочинок поєднується з лікуванням, рекреація означає відновлення здоров’я. Рекреація характеризується розміром часу, в межах якого відбувається відновлення сил, та діяльністю, спрямованою на це відновлення. В англійській туристичній літературі під рекреацією розуміють явища та процеси, які пов’язані з відновленням сил у процесі відпочинку та лікування. Англійське “*Recreation and Tourism*” розуміють як “відпочинок та туризм”. Однак у сучасній туристичній літературі зустрічаються терміни “рекреація та туризм”, що для українців нонсенс, оскільки туризм входить до рекреації.

Як зазначає Дж. Келлі, рекреація – це відновлення духовних і фізичних сил. А за ствердженням Дж. Шиверса, рекреація – це проведення досугу з метою задоволення і як засіб релаксації та відновлення сил. Деякі автори розглядають рекреацію тільки як дозвілля. Але не можна поєднувати дозвілля і рекреацію в одне ціле. Дозвілля – це

вільний час після роботи, а рекреація – це відновлення сил у будь-який час [2].

Дуже часто рекреацію розглядають у зв'язку з емоційним досвідом і натхненням. Також рекреацію можна розглядати як систему ресурсів і сервісу, а ще як вид усвідомленого задоволення фізіологічних бажань і соціальних потреб під час відпочинку.

У сучасному світі відпочинок, рекреація, туризм, оздоровлення є найвищою соціальною цінністю. Тому за останні кілька десятиків років у світі поступово зростає значення туризму і рекреації. Це пов'язано зі значним зростанням доходів населення економічно розвинутих країн, зростанням загальноосвітнього рівня людей, розвитком транспортного сполучення. Таким чином, у багатьох державах обслуговування рекреантів стало не лише самостійною галуззю економіки, але й життєво необхідною формою задоволення потреб людини.

В. І. Дубровський, також зазначає, що у зв'язку з тим, що рекреація – це участь у будь-якій діяльності, яка дає людині радість та задоволення, та спонукає до активних дій, відновлення фізичних сил. І спираючись на це визначення, науковець розподіляє всі види рекреації на дві категорії – більш популярні та менш популярні види. До більш популярних видів рекреації автор відносить піші та велосипедні прогулянки, піший туризм, лижні прогулянки, катання на санчатах, відвідування пляжів, рибалка та ін. До менш популярних видів відносять полювання, гірськолижний спорт, гольф, дайвінг, верхову їзду, віндсерфінг, теніс, вітрильний спорт та ін.

Популярність того чи іншого виду рекреації пов'язана з матеріальними витратами та природним середовищем, де проходить рекреація [2].

На нашу думку, розвиток рекреації та активного відпочинку дуже важливі для зміцнення здоров'я. Необхідно визначати, які види рекреації найбільш популярні в тій чи іншій місцевості, які функції рекреації найбільш потрібно підтримувати залежно від наявних природних факторів. Унікальним засобом реалізації рекреаційних потреб сучасних людей є туризм, як зазначалося вище, він є різновидом рекреації, у процесі якого відновлення працездатності поєднується з пізнавальною діяльністю. Рекреаційні потреби людини визначають попит на рекреаційні послуги.

Рекреаційні послуги задовольняють потреби населення у відпочинку та змістовому проведенні дозвілля і функціонують за загальними законами світового ринку. Вони є складовою ринку послуг, його видовим компонентом. А головним призначенням послуги є задоволення потреб людини. Послуги можуть задовольняти найрізноманітніші потреби людей, такі як суспільні, виробничі, особисті. Послуги мають свої специфічні ознаки: невідчутність, нерозривність виробництва та споживання, неможливість накопичення та зберігання, неоднорідність і мінливість якості [6].

Ринок рекреаційних послуг, як стверджує В. Павлов, має низку особливостей формування та розвитку, які обумовлені специфікою товару: широка варіація цін і рентабельність однорідних видів послуг, диференціація суспільно необхідних витрат через різні умови розміщення та цінність використовуваних рекреаційних ресурсів, визначальна роль попиту в формуванні, сезонні коливання в роботі більшості рекреаційних установ [5].

Аналіз, проведений Всесвітньою туристичною організацією, свідчить, що в більшості країн світу державна рекреаційна політика впроваджується безпосередньо

через центральні органи виконавчої влади – національні туристичні організації, інші інститути, а також опосередковано за допомогою правових важелів, підтримки туристичної інфраструктури і міжнародної політики. Рекреаційна політика має характерні риси загальної політики держави. Разом з тим існують і деякі специфічні фактори, що впливають на її формування: природні умови країни, розвиненість транспортної індустрії, соціальні фактори (умови життя людей, система відпусток), фактори, пов'язані зі створенням економічної основи для розвитку рекреації (стабільні валютно-фінансові, зовнішньоекономічні відносини), правові фактори, пов'язані із створенням і функціонуванням рекреаційного законодавства.

Проаналізувавши механізми реалізації рекреаційної політики держави в роботах М. Мариніна та В. Бессонової, можна зробити висновок, що вони включають:

- 1) складання цільових програм з розвитку рекреації на рівні держави і регіонів;
- 2) розробку конкретних заходів щодо досягнення поставленої стратегічної мети;
- 3) державне регулювання розвитку рекреаційної галузі [1; 4].

Розвиток рекреаційної галузі характеризується позитивною динамікою змін кількісних та якісних показників рекреаційної галузі: збільшенням туристичних потоків, відрахувань у державний та місцевий бюджети, підвищенням рівня зайнятості в туристичній галузі тощо.

Як зазначає В. Павлов, дуже важливим для розвитку рекреаційної галузі є локалізація соціально-економічних відносин рекреаційної галузі на регіональному рівні, який в умовах ринкової економіки трансформується в регіональний ринок рекреаційних послуг. Функції регулювання регіонального ринку рекреаційних послуг повинні зосереджуватися на рівні регіональних державних органів управління та місцевого самоврядування при значному впливові загальнодержавного регулювання.

Основними елементами державного регулювання ринку рекреаційних послуг, на думку В. Павлова, є правове та адміністративне регулювання через законодавчі та нормативні акти, стандарти, ліцензії, галузеві норми та нормативи, орієнтовані на параметри світового ринку рекреаційних послуг, державне програмування та планування, фінансове-податкове, грошово-кредитне регулювання, регулювання цін і тарифів, інвестиційна політика, соціальна, екологічна, антимонопольна політика. Завдання сучасних регіональних управлінських систем – забезпечення оптимальних умов ефективної діяльності окремих елементів та рекреаційного ринку в цілому. На них покладається розробка прогнозів рекреаційних потреб, балансів ресурсів, здійснення інформаційного, нормативно-законодавчого забезпечення та координація рекреаційної діяльності в області [5].

Т. Думнова зазначає, що форми державної підтримки рекреації та туризму варіюються від прямих інвестицій, націлених на формування туристичної та рекреаційної інфраструктури, витрати на підготовку кадрів, наукове та рекламно-інформаційне забезпечення просування національного рекреаційного продукту на світовому ринку, до податкових та митних пільг, які стимулюють надходження інвестицій. Механізм реалізації рекреаційної політики включає розробку концепції та цільових програм з розвитку туризму та рекреації, а також точних засобів з їх реалізації. Автор також підкреслює необхідність формування сучасної

маркетингової стратегії просування рекреаційного продукту на внутрішньому та міжнародному ринках. Для цього потрібно розробити та реалізувати рекламно-інформаційні програми, проводити регулярні рекламно-інформаційні компанії в засобах масової інформації; формувати сучасну статистику туризму та рекреації, яка б відповідала міжнародним вимогам у рамках рішень Статистичної комісії ООН, та визначала загальний внесок туризму та рекреації в економіку країни; створювати організаційно-правові та економічні умови для стимулювання розвитку туризму та рекреації (удосконалення законодавства з туризму та рекреації, створення гарного інвестиційного клімату, удосконалення візової політики та ін.); зміцнення та подальший розвиток міжгалузевої та міжрегіональної координації для збільшення ефективності вітчизняної туристичної та рекреаційної індустрії (робота міжвідомчих комісій, формування регіональних концепцій розвитку туризму та рекреації).

Система заходів цільових регіональних програм з розвитку туризму та рекреації включає: розробку нормативно-правових актів, проведення рекламних кампаній, виконання наукових розробок, сприяння просуванню інвестиційних проектів з розвитку об'єктів та інфраструктури туризму, фінансування заходів виконувати з державного бюджету в межах асигнувань на цільову програму [3].

Головною метою державної політики в галузі рекреації є створення сучасної високоефективної рекреаційної індустрії, яка надає можливості для задоволення потреб у відпочинку, а також робить значний внесок у розвиток економіки, за рахунок податкових надходжень у бюджет, збільшення кількості робочих місць, збереження та раціональне використання культурного та природного надбання.

У зв'язку з викладеним вище, можна зазначити, що державне регулювання рекреаційної галузі пропонується розглядати як сукупність форм і методів цілеспрямованого впливу органів державної влади на розвиток рекреаційної галузі і створення умов для ефективної співпраці органів державної влади, місцевого самоврядування та приватного сектора щодо розвитку рекреації через різні механізми: адміністративні, організаційні, економічні, правові, екологічні тощо. Вироблення стратегії розвитку рекреаційної галузі і створення умов для її ефективного впровадження є складним завданням. Для успішного його вирішення, запобігання політичним помилкам та прорахункам доцільно скористатися досвідом інших країн.

Література:

1. *Бессонова В. Б.* Государственная политика в сфере туризма: правовой аспект / В. Б. Бессонова. – Режим доступу : http://tourlib.net/statii_tourism/bessonova.htm
2. *Дубровский В. И.* Гигиена физического воспитания и спорта : учеб. для студ. сред. и высш. учеб. заведений / В. И. Дубровский. – М. : Гуманит. ИЦ “ВЛАДОС”, 2003. – 512 с. : ил.
3. *Думнова Т.* Вопросы государственного регулирования туристско-рекреационной деятельности в Республике Бурятия / Т. Думнова // Устойчивое развитие туризма: направления, тенденции, технологии : материалы I Междунар. науч.-практ. конф. 25 – 27 мая 2005 г., г. Улан-Удэ. – Улан-Удэ, 2005. – С. 246–253.
4. *Маринин М. М.* Туристские формальности и безопасность в туризме /

М. М. Маринин. – М. : Финансы и статистика 2003 г.

5. Павлов В. І. Формування регіонального ринку рекреаційних послуг / Проблеми інформатизації рекреаційної та туристичної діяльності в Україні : перспективи культурного та економічного розвитку / В. І. Павлов. – Трускавець, 2000. – С. 31–34.

6. Ринок туристичних послуг та його територіальна організація. – Режим доступу : ua.textreferat.com

7. Фоменко Н. В. Рекреаційні ресурси та курортологія / Н. В. Фоменко. – Режим доступу : http://tourlib.net/books_ukr/fomenko11.htm

Надійшла до редколегії 12.02.2009 р.